

ОСОБЛИВОСТІ ЖИТЛОВОЇ ЗАБУДОВИ ЛЬВОВА ПОВОЄННОГО ПЕРІОДУ

*Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра архітектури та реставрації*

© Попова С. Я., 2019

<https://doi.org/10.23939/sa2019.01.082>

У статті подано результати аналізу літературних та архівних джерел на тему житлової забудови Львова повоєнних років. Охарактеризовано соціально-політичні, культурні й економічні процеси і явища цього періоду та їх вплив на реалізацію загальної концепції житлової забудови Львова.

Ключові слова: житлова забудова, сталінський ампір, соцреалізм, забудова середньої поверховості, типове планування, генеральний план міста.

Постановка проблеми

Незважаючи на те, що тема житлової забудови у повоєнний період стала предметом зацікавленості науковців і практиків в архітектурі, кількість літературних джерел, присвячених цій темі, достатньо обмежена. Останні дослідження відображено в роботах О. Моркляник, Б. Посацького, Я. Ракочого, де здійснено пошук ознак стилю соцреалізм; розроблено типологію і сформульовано основні планувальні й стилістичні принципи повоєнної житлової забудови Львова; описано соціально-політичні явища і процеси, характерні для повоєнного періоду. Дослідження архівних матеріалів дає змогу глибше проаналізувати всі суспільні процеси того часу та їх вплив на реалізацію конкретних житлових будівель, створити загальну концепцію житлової повоєнної забудови Львова.

Мета статті: проаналізувати суспільно-політичні, культурні, економічні явища і процеси повоєнного періоду і визначити їх вплив на планування, стильове вирішення і реалізацію житлової повоєнної забудови Львова.

Завдання статті

1. Загальна характеристика періоду перших повоєнних років у Львові.
2. Детальний аналіз соціальних, політичних, культурних і економічних умов досліджуваного періоду.
3. Дослідження впливу зазначених умов на процеси планування, стильового вирішення і реалізації житлової повоєнної забудови Львова.

Виклад основного матеріалу

На території Західної України радянську владу встановлювали двічі: перший раз – з вересня 1939 до червня 1941, вдруге – з липня 1944 до серпня 1991.

Першого разу у Львові будівельні роботи обмежувались ремонтами будинків, асфальтуванням вулиць, спорудженням об'єктів монументальної пропаганди. Влада планувала перетворення Львова у соціалістичне і промислове місто. Ці задуми було реалізовано в першому проекті генерального плану Львова під керівництвом прибулого з Харкова арх. О. Касьянова у 1940 р. В ньому передбачались, окрім іншого, повне знесення центральної історичної частини міста і відбудова його за зразками центральних частин інших великих радянських міст (Києва, Москви, Харкова), в яких на місці пам'яток історії та архітектури були споруджені ансамблі, що

утверджували радянську ідеологію. Але реалізації цих планів у Львові перешкодив початок війни в червні 1941 р. (Бевз та ін., 2008, с. 579).

Після повернення радянської влади на Львівщину в липні 1944 р. знову було поставлено завдання перетворити місто в один з індустріальних центрів країни. Передбачався прискорений розвиток машинобудівної, електротехнічної, легкої, харчової та інших видів промисловості (Бевз та ін., 2008, с. 583).

Відновились роботи Львівського відділення Спілки радянських архітекторів, Львівського філіалу “Діпроміст”, (Моркляник, 2016, с. 228) архітектурних контор “Львівпроект”, “Облпроект”, “Гіпрогражданстрой” та ін., які були створені ще у 1939–1941 рр. У перші післявоєнні роки основним напрямом їх роботи було проектування заводів (Хлібозаводу, Арматурного і т.д.), об’єктів громадського користування (магазинів, кінотеатрів, ресторанів, стадіонів), прокладання підземних комунікацій, пофарбування фасадів, планування скверів (ДАЛО – Ф. Р – 1660. – Оп. 2. – Спр. 2, с. 2).

По Львову велася відбудова і налагодження всього міського господарства. Будівництво було розвинене по всій території міста і охоплювало всі місця, де залишилися післявоєнні руїни.

На відбудову промисловості й комунального господарства міста у 1945 р. виділили 80,8 млн крб. Згідно із статистичними даними міськплану на червень 1945 р. у Львові налічувалося 283 одиниці підприємств різних галузей промисловості, на яких працювали 14,7 тис. осіб (Єдлінська та ін., 1986, с. 56).

Тоді ще не було складено генеральної схеми реконструкції міста, перші планувальні рішення генплану були узгоджені тільки в 1947 р. Не було, також, планово-картографічного матеріалу, нових фотознімків міської території, що ускладнювало роботу архітекторів.

Брак цих даних зумовлювався відсутністю геодезичної виробничої контори при Управлінні головного архітектора. Та в 1946 р. таку контору відкрили і цього самого року провели геодезичні роботи по місту (ДАЛО – Ф. Р – 1660. – Оп. 2. – Спр. 2, с. 4).

Як відомо з архівних матеріалів розроблення схеми першого повоєнного генерального плану міста завершено в 1948 р., але його не розглянув і не затвердив уряд. Такий стан речей зумовлював проблеми в розміщенні промислових, житлових і громадських об’єктів.

Наприклад, на територіях, призначених генпланом під житлове будівництво і зелені зони, в 1948 р. Облвиконком прийняв рішення розмістити великий Свиновідгодівельний радгосп (і це в межах міста), що було затверджено Радою міністрів УРСР (ДАЛО – Ф. Р – 1657. – Оп. 1. – Спр. 48, с. 2).

Наступний генеральний план Львова було розроблено у 1956 р., проте через неправильний прогноз приросту населення його було змінено і повторно затверджено в 1966 р. Згідно з планом передбачався розвиток Львова як великого індустріального і адміністративного центру України. (Мих та Трегубова, 1989, с. 205).

У зв’язку з тим, що Львів під час війни не зазнав потужних руйнувань і значна частина житлової забудови була збережена, в перші повоєнні роки не виникла нагальна потреба в масовому житловому будівництві.

Окрім того, з другої половини 1946 р. було репатрійовано польське населення міста. Репатріація до Польщі відбувалася згідно з договором від 9 вересня 1944 р. “Між урядом УРСР і Польським Комітетом Національного Визволення про обмін населенням” (в офіційних договорах це називалося добровільним переселенням). Зокрема, у Львові в 1945 р. працювали 18 тис. робітників, з яких 10 тисяч (56 %) зголосилися на виїзд до Польщі. В результаті з’явився додатковий житловий фонд (ДАЛО – Ф. П-3. – Оп. 1. – Спр. 249, с. 26).

Щодо проектування житла, то в перші повоєнні роки перевагу надавали добудові гуртожитків, переплануванню старих будівель з метою поділу комфортних квартир на невеликі комунальні квартири (вул. Городоцька 71–73, вул. Ясна, 18 та ін.), реконструкції частково зруйнованих будівель. Прикладом останнього є будинок на проспекті Свободи 1–3 (1 Травня) (ДАЛО – Ф. Р – 1657. – Оп. 1. – Спр. 22, с. 11).

Архітектор М. Микула при проектуванні керувався метою зберегти цей будинок як історичну архітектурну пам’ятку. Відбудову цього будинку можна вважати вдалим прикладом реконструкції: “надбудова четвертого поверху завдяки єдності ритму і масштабу органічно поєдналася з одним із кращих у місті фасадів у стилі класицизму” (Бевз та ін., 2008, с. 589).

Та під час розгляду виконаних робіт на засіданні Львівського відділення Спілки радянських архітекторів УРСР було висловлено такі зауваження: "...мало приділив увагу (арх. М. Микула) питанням масштабності, ув'язки з існуючою забудовою та архітектурі.

Внаслідок цього маємо й нереставрований пам'ятник архітектури й неповноцінний образ житлового будинку, що ігнорує низку композиційних моментів, що впливають з розташування цього будинку в центральній частині міста. Висоту будинку на розі вулиць 1 Травня і Коперника потрібно було б збільшити на один поверх, а можливо й збільшити висоту всього будинку.

У надбудованому поверсі відчувається вплив конструктивізму, немає органічного зв'язку між аттиковим поверхом і нижньою частиною будинку. Неприємно сприймаються великі й стрімкі площини черепичного даху. Не розв'язаний ріг будинку на відповідальному повороті вулиці 1-го Травня.

Одночасно потрібно відзначити й погану якість обробки фасаду, виконаного обласним будівельним трестом..." (ДАЛО – Ф. Р – 1657. – Оп. 1. – Спр. 66, с. 11).

З приходом радянської влади до Львова встановлено тоталітарну систему, що охоплювала всі сфери життя, зокрема і архітектуру. Задекларований нею метод соціалістичного реалізму, так званий стиль соцреалізму, був єдиним дозволеним видом мистецтва. Цей метод у теорії архітектури характеризувався відсутністю чітко визначених критеріїв, а на практиці виявлявся набором жорстких обмежень і нормативних вимог. Тобто для планування будівель брали за основу типові секції, а фасади оформлювали в неокласичних традиціях з використанням колонад, архітектурних ордерів, ліпнини і декоруванням знаками радянської символіки.

У повоєнний час, у зв'язку з браком коштів на відбудову міст, здійснювалась політика максимальної індустріалізації, уніфікації й економічності житлового будівництва.

"Всі організації Союзу радянських архітекторів повинні глибоко засвоїти те, що типове проектування визначає в даний час основну лінію розвитку радянської архітектури в сфері масового будівництва і забудови міст, пам'ятаючи, що типовий проект повинен поєднувати в собі високі ідейно-художні якості, передову будівельно-технічну характеристику, максимальну економічність і високий рівень зручності при експлуатації" (ДАЛО – Ф. Р – 1657. – Оп. 1. – Спр. 70, с. 5).

"...вирішення єдиних ансамблів, з застосуванням конструктивних елементів, які повторюються, економія дефіцитних матеріалів, використання збірних елементів/ сходи, щити накатів, полегшені конструкції стін, застосування ГОСТів та ін. це все складає елемент здешевлення будівництва в наших проектах" (ДАЛО – Ф. Р – 1657. – Оп. 1. – Спр. 22, с. 17–18).

З метою утвердження і контролю за встановлення нових радянських тенденцій в архітектурі провадилася відповідна кадрова політика.

"Із східних областей України та інших республік до середини 1946 р. у західні області прибули 86 тис. партійних, радянських, комсомольських працівників, спеціалістів промисловості, сільського господарства, системи народної освіти, охорони здоров'я, культурно-освітніх закладів" (Рубльов та Черненко, 1991, с. 12).

Великого значення нове керівництво надавало політично-виховній роботі з творчими колективами і громадянами міста. Систематично проводились лекційні заняття, тематика яких була спрямована на ознайомлення з новою радянською архітектурою, оскільки саме її впроваджували в практику.

З творчих звітів Львівського відділення Спілки радянських архітекторів УРСР: "Центральний комітет нашої партії вчить свято дотримуватись Ленінсько-Сталінської ідейності Радянського мистецтва, не допускати проникнення чужої, ворожої ідеології, бути по більшовицьки непримиримими до всіх можливих відхилень в мистецтві, від задач комуністичного виховання народу, від основ радянського ладу і його політики" (ДАЛО – Ф. Р – 1657. – Оп. 1. – Спр. 22, с. 16)

Після того, як новозбудовані промислові підприємства було введено в дію, до Львова почала прибувати нова робоча сила, як із Східної України, так і з інших районів СРСР. Поступово почала виникати потреба в новій житловій забудові.

Загалом житлову забудову повоєнного періоду можна класифікувати так:

- будинки виконані в стилі "сталінського ампіру";
- малоповерхова типова забудова;
- дерев'яні робітничі бараки.

У Львові забудова почалася з будівництва дерев'яних бараків і невеликих кварталів малоповерхової типової забудови (Моркляник, 2008, с. 27). А проектування перших будинків середньої поверховості на замовлення заводів і організацій почалось у 1947 році.

У цій статті описуються і характеризуються будинки середньої поверховості в стилі сталінського ампіру.

Сталінську житлову забудову можна поділити на два типи: елітне номенклатурне житло і рядове. Перші будувались для партійних робітників та керівного складу підприємств, інші для працівників підприємств. Більшість “сталінок” Львова належать до другого типу.

Загалом для житлових будинків цього типу характерні планування на основі типових секцій (403-1, рядові, наріжні і торцеві секції) (Моркляник, 2008, с. 28), з внесенням деяких змін, зумовлених конкретними умовами.

Згідно з проектами генеральних планів у Львові планувалась ансамблева забудова на кшталт забудов в інших великих містах союзу. Оскільки генплани не були затверджені і через відсутність коштів, житлова забудова цього періоду звелася до побудови будинків-вставок в історичній частині і декількох комплексів ансамблевої забудови на периферії міста.

Зауважимо, що якість забудови у Львові відчутно нижча за рівень подібних забудов у великих містах Радянського Союзу (Москва, Ленінград, Тбілісі, Київ та ін.). Це зумовлювалось відсутністю фінансування, оскільки основні кошти спрямовували в міста, які були істотно або повністю зруйновані під час війни. Зазвичай будівельники намагались зекономити на благоустрої прибудинкових ділянок, оформленні фасадів внутрішніх дворів та інтер'єрів.

Якщо взяти на вибір який завгодно закінчений проект житлового будинку, то між робочими кресленнями найчастіше нема розроблених профілів карнизів для кімнат, нема деталей обробки вестибюля та сходових кліток – це результати неухважного ставлення до архітектури інтер'єру. Мало приділялось уваги побутовому устаткуванню – вбудованим шафам, обладнанню санвузлів, кухонь та ін. (ДАЛО – Ф. Р – 1657. – Оп. 1. – Спр. 66, с. 16).

Першим комплексним проектом є збудовані у 1952–1953 роках багатоквартирні житлові будинки по вул. Героїв УПА, 76, 78 (арх. І. Персіков і арх. Г. Швецько-Вінницький), які початково призначалися для інженерів і робітників Електролампового заводу на 108 квартир (колишній НВО “Кінескоп”) і заводу № 647 на 180 квартир.

У цей комплекс входило декілька п'ятиповерхових будинків, найбільший з них розташований на червоній лінії вулиці. Площина його головного фасаду з двоповерховою аркою проходу в курдонер, симетрично розділена лоджіями, пілястрами, балконами, карниз покрівлі декоровано аттиком. Проектовані роботи з побудови клубу, пральні, дитячого садка, внутрішньоквартального парку не було виконано (Бевз та ін., 2008, с. 598).

Завершено було тільки фасадну сторону кварталу, до виконання якої відразу виникла низка зауважень.

“В недавно збудованому житловому будинку по вул. Тургенєва, архітектурі дворового фасаду не приділено достатньої уваги, будівельники погіршили становище поганою якістю робіт.

Досить неприємно виглядають балкони, мандрики над дверима майже зливаються з підвіконними тягами. Зовсім випадково знайдене місце поземній тязі, що згідно задуму архітектора мусіла б поділити фасад на 2 частини, тяга неприємно розривається віконними створами й низка інших недоліків в розв'язанні дворових фасадів.

В результаті людина, що потрапила в середину добре вирішеного кварталу, попадає в оточення непривабливих фасадів...” (ДАЛО – Ф. Р – 1657. – Оп. 1. – Спр. 66, с. 16).

Крім того, під час будівництва цих житлових будинків (роботи проводив кер. інж. підприємства Теодорович) Державний архітектурний будівельний контроль (кер. Т. Селецький) не вимагав виконання робіт з благоустрою прилеглої території – прокладання доріг, тротуарів, під'їздів, огорож, озеленення і т.д.

Є випадки, коли виконання робіт затримувалось внаслідок небажання підрядника виконувати кольорову штукатурку в оздобленні будівлі, обґрунтовуючи останню як надмірність в архітектурі, при чому таку думку підтримували міські партійні керівники, прикладом слугують ці самі будинки Електролампового заводу і заводу № 647 (ДАЛО – Ф. Р – 1657. – Оп. 1. – Спр. 48, с. 3).

Потрібно відзначити, що невиконання запроектованих оздоблювальних робіт зумовлено не тільки небажанням будівельників, а й відсутністю доброякісних стійких проти вигорання на сонці, проти частих атмосферних опадів і дії лужного середовища фарб: "... наприклад абсолютно неможливо придбати в постачальних і торговельних організаціях таких фарб як, окис хрому, умбри, доброї охри та ін., в результаті чого, ремонтно-будівельні контори, які займаються ремонтами фасадів не витримують рецептури фарб, вказаних в паспорті, і змушені підбирати необхідний колір шляхом змішування різних недоброякісних і нестійких фарб, в результаті чого пофарбований фасад через 3–4 місяці під дією сонця, вапна і атмосферних опадів набуває брудного, білястого кольору і через рік–два вимагає перефарбування.

Контроль за якістю проведення робіт по ремонту фасадів будинків ускладнений тим, що органи архітектурного контролю не наділені адміністративними функціями впливу на виконавців або інших осіб які самовільно фарбують фасади без паспортів, часто в дикі кольори або фарбують фасади тільки першого поверху чи тільки свого магазину, в результаті чого будівля набуває різнокольорового забарвлення..." (ДАЛО – Ф. Р – 1657. – Оп. 1. – Спр. 48, с. 8).

На відміну від згаданих будівель по вул. УПА позитивним прикладом комплексного застосування типових проектів вважався проект кварталу житлових будинків для Автобусного заводу, на перехресті вулиць Стрийської і Лазаренка (Гайдара), де арх. А. Сагайдаковським були запроектовані своєрідні "пропілеї" з двох симетрично розташованих житлових будинків (Бевз та ін., 2008, с. 597).

За оцінкою тогочасних архітекторів "архітектор А. Сагайдаковський винятково вдумливо підійшов до розміщення житлових будинків на відведеній ділянці Стрийської вулиці. Кутові будівлі на площі підкреслені вертикальною композицією, всі будівлі кварталу виконані в лаконічних формах, в єдиному стилі, з характером архітектури, що відповідає призначенню будинків". (ДАЛО – Ф. Р – 1657. – Оп. 1. – Спр. 66, с. 12).

Ймовірно, що подібне вирішення проектувалося також на початку вулиці Наукової з боку вулиці Стрийської, але збудований був тільки один п'ятиповерховий житловий будинок на вул. Науковій, 149 (Бевз та ін., 2008, с. 597).

Натомість невдалим виявилось проектування житлового комплексу заводу автовантажників по вул. Шевченка. Розв'язуючи планування і просторове рішення забудови відведених ділянок, група авторів розуміла необхідність взаємозв'язку будівель та досягти цього не вдалося. Керівник архітектурної майстерні арх. М. Микула вирішив, що взаємозв'язку архітектурних рішень окремих будинків на першій стадії проектування може і не бути. Внаслідок цього фасади кожного будинку проектувались окремими авторами індивідуально без врахування сусідніх будинків. На наступному етапі було реалізовано будівництво тільки одного будинку, без архітектурної ув'язки з майбутньою забудовою, ще і з кутовою баштою, розміри і потреба якої видавались сумнівними (ДАЛО – Ф. Р – 1657. – Оп. 1. – Спр. 66, с. 13).

Крім комплексних житлових забудов на замовлення заводів та організацій, на вільних ділянках центральної частини міста споруджувались будинки-вставки. У разі проектування останніх архітекторам необхідно було вписувати будинки в наявне архітектурно-історичне середовище, а саме узгоджувати композиційне і декоративне вирішення фасадів. Прикладом вдалого вирішення цих завдань є будинок по вул. Гнатюка, 3 (Горького), споруджений у 1955–1957 рр. архітектором М. Микулою. Форми його фасаду (арочні прорізи вітрин першого поверху обличковані штучним каменем) співзвучні фасаду музею (Бевз та ін., 2008, с. 596). Також для спорудження цієї будівлі використано прогресивні на той час матеріали та збірні конструкції. Зокрема встановлені суцільні сходові залізобетонні площадки і суцільні сходові залізобетонні марші (ДАЛО – Ф. Р – 1657. – Оп. 1. – Спр. 66, с. 20).

Сміливим і вдалим був проект п'ятиповерхового житлового будинку по вул. Героїв Майдану, 28а (Гвардійська), арх. Л. Нівіна в 1953 р. У задумі будівля з баштовою композицією й наростанням архітектурних деталей до кута будинку мала далеко проглядатися з вулиці й акцентувати її поворот. Об'ємно-просторове рішення за своїми пропорціями і масштабом добре узгоджувались з наявною забудовою (ДАЛО – Ф. Р – 1657. – Оп. 1. – Спр. 66, с. 13).

Уже під час будівництва проект піддавався критиці, оскільки не вписувався в нову парадигму індустріалізації і здешевлення житла, і відзначався яскравим індивідуалізмом. У документах того часу вказувалось:

“Всі архітектори погоджуються з необхідністю максимальної уніфікації архітектурних і конструктивних деталей, та погоджуючись з ідеєю, практично продовжують виявляти свій індивідуалізм, часто за формулою “аби інше, хоч і гірше”. Застосовуючи у свої працях збірні конструкції, архітектори часто не замислюються над тим, щоб скоротити число типів збірних виробів та зменшити число типорозмірів.

Для каркасу житлового будинку по вул. Гвардійській арх. Л. Нівіна застосувала 17 типів залізобетонних плит...” (ДАЛО – Ф. Р – 1657. – Оп. 1. – Спр. 66, с. 21). А після постанови про усунення надмірностей в архітектурі 1955 р., в процесі будівництва активні форми і декоративне оформлення фасаду були спрощені.

Також вдалим вважався проект побудови житлового будинку на 4–5 поверхів по вул. Городоцькій, 85, з добре облаштованими квартирами, вдало оформленим фасадом на куті великої магістральної вулиці (арх. П. Конт і арх. Л. Нівіна), всі проектні роботи велись комплексно, включаючи прибудинковий благоустрій. Цей проект виник під час реконструкції трьох житлових будинків по вул. Городоцькій. В процесі роботи архітекторам вдалося переконати завод-замовник в доцільності побудови нового житлового будинку, що добре узгоджувався з генпланом міста (ДАЛО – Ф. Р – 1657. – Оп. 1. – Спр. 22, с. 16).

Як вже було сказано, житлова забудова велася переважно на замовлення підприємств та організацій. Як правило замовник хотів мати об’єкти цивільного будівництва якомога ближче до свого виробництва й мати при тому більш вигідну ділянку. Через відсутність затвердженого генерального плану відомчі інтереси домінували над інтересами міста. Наприклад побудований в 1953 р. чотири поверховий гуртожиток Облпартшколи (арх. А. Шуляр), який є яскравим прикладом сталінського ампіру: в плані має конфігурацію широкої літери “П”, відкритою в бік вулиці невеликим курдонером, головний вхід підкреслено триповерховою п’ятиарковою лоджією, хоч і займає важливе місце в забудові вулиці Мечнікова, але незважаючи на його виразність, залишається незв’язаним із загальною забудовою вулиці (ДАЛО – Ф. Р – 1657. – Оп. 1. – Спр. 66, с. 7).

Наприкінці 50-х років відбулися організаційно-будівельні зміни тогочасної радянської архітектури. Урядова постанова від 4 листопада 1955 року “Про усунення надмірностей у проектуванні та будівництві” поклала початок новому якісно відмінному періоду у розвитку житлового будівництва Львова і зумовила масові забудови мікрорайонів із застосуванням п’ятиповерхових великопанельних будинків з малометражними квартирами (так званими “хрущовками”).

Висновки

1. З повторним приходом радянської влади до Львова було заплановано перетворення міста в один з індустріальних центрів країни. По Львову велась забудова і налагодження всього міського господарства. Відсутність генерального плану міста зумовлювала проблеми в розміщенні промислових, житлових і громадських об’єктів.

2. У зв’язку з тим, що Львів під час війни не зазнав потужних руйнувань, а також, що в 1946 році відбулась репатріація польського населення міста, в перші повоєнні роки не виникла нагальна потреба в масовому житловому будівництві.

3. Встановлена радянською владою тоталітарна система охоплювала всі сфери життя, зокрема і архітектуру. Задекларований нею стиль соцреалізму стає єдиним дозволеним видом мистецтва, який виявився на практиці набором жорстких обмежень і нормативних вимог. У повоєнний час, у зв’язку з браком коштів на відбудову міст, проводилась політика максимальної індустріалізації, уніфікації і здешевлення житлового будівництва.

4. Житлове будівництво повоєнного періоду звелось до побудови будинків-вставок в історичному середовищі і декількох комплексів ансамблевої забудови, в стилі сталінського ампіру, і комплексів малоповерхової типової забудови для робітників нових промислових підприємств.

5. У межах радянської ідеології і тотальної економії при здійсненні житлового будівництва, зазвичай, не вирішеними залишались питання прокладання доріг, тротуарів, благоустрою прибудинкових ділянок, оформлення фасадів внутрішніх дворів та інтер'єрів. Відсутність або низька якість будівельних і оздоблювальних матеріалів призводили до неякісного оформлення фасадів і спрощення їх декоративних елементів.

Бібліографія

- Бевз М., Бірюльов Ю., Богданова Ю., Посацький Б. та ін., 2008. *Архітектура Львова: час і стилі. XIII-XXI ст.* Львів: Центр Європи, 720 с.
- ДАЛО Ф. Р 1657. Оп. 1. Спр. 22. Ст. 42.
ДАЛО Ф. Р 1657. Оп. 1. Спр. 48. Ст. 24.
ДАЛО Ф. Р 1657. Оп. 1. Спр. 66. Ст. 78.
ДАЛО Ф. Р 1657. Оп. 1. Спр. 70. Ст. 47.
ДАЛО Ф. Р 1660. Оп. 2. Спр. 2. Ст. 1.
- Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО). Ф. П-3. Оп. 1. Спр. 249. Ст. 56.
- Єдлінська У., Ісаєвич Я., Купчинський О., Кірсанова О. та ін., 1986. *Історія Львова в документах і матеріалах.* Київ: Наукова думка, 424 с.
- Мих Р., Трегубова Т. 1989. *Львів. Історико-архітектурний нарис.* Київ: Будівельник, 270 с.
- Моркляник О., 2008. Впровадження типового проектування в житлове будівництво Львова у період з кінця 40-х – першої половини 50-х років XX ст. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*, 632, с. 26–30.
- Моркляник О. 2016. Утопічні ідеї соціалістичного реалізму в житловій архітектурі Львова кін. 40-х – І пол. 50-х рр. 20 ст. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*, 43, с. 226–233.
- Рубльов О., Черненко Ю. 1991. Сталінщина та доля західноукраїнської інтелігенції (20-ті – 40-ві роки XX ст.) (Закінчення). *Український історичний журнал*, 7, с. 3–15.

References

- Bevz M., Biryul'ov YU., Bohdanova YU., Posats'kyu B. ta in., 2008. *Arkhitektura L'vova: chas i styli.* KHNH-KHKHI st. L'viv: Tsentr Yevropy, 720 s.
- DALO F. R 1657. Op. 1. Spr. 22. St. 42.
DALO F. R 1657. Op. 1. Spr. 48. St. 24.
DALO F. R 1657. Op. 1. Spr. 66. St. 78.
DALO F. R 1657. Op. 1. Spr. 70. St. 47.
DALO F. R 1660. Op. 2. Spr. 2. St. 1.
- Derzhavnyy arkhiv L'vivs'koyi oblasti (dali – DALO). – F. P-3. Op. 1. Spr. 249. St. 56.
- Yedlins'ka U., Isayevych Y. A., Kupchyns'kyu O., Kirsanova O. ta in., 1986. *Istoriya L'vova v dokumentakh i materialakh.* Kyiv: Naukova dumka, 424 s.
- Mykh R., Trehubova T. 1989. *L'viv. Istoryko-arkhitekturnyy narys.* Kyiv: Budivel'nyk, 270 s.
- Morklyanyk O., 2008. Vprovadzhennya typovoho proektuvannya v zhytlove budivnytstvo L'vova u period z kintsya 40-kh – pershoyi polovyny 50-kh rokiv XX st *Vіsник Національного університету “Львівська політехніка”*, 632, с. 26–30.
- Morklyanyk O. 2016. Utopian Ideas of Socialist Realism in the Living Architecture of Lviv Kon. 40th – and half. 50th of the 20th century. *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannya*, 43, s. 226–233.
- Rubl'ov O., Chernenko YU. 1991. Stalin and the fate of the Western Ukrainian intellectuals (20th – 40th years of the XXth century) (Ending). *Ukrayins'kyu istorychnyy zhurnal*, 7, s. 3–15.

S. Popova

Lviv Politechnic National University
Department of Architecture and Conservation

CHARACTERISTIC FEATURES OF RESIDENTIAL BUILDINGS IN LVIV IN THE POSTWAR PERIOD

© Popova S., 2019

This article presents the results of analysis of published and archival sources on the topic of residential buildings design in Lviv in the early postwar years. Author describes the socio-political, cultural and economic processes and phenomena of this period.

After returning to Lviv Soviet power in July 1944, it been tasked again to turn city into one of the industrial centers of the country. It was scheduled accelerated development of mechanical engineering, electrical, light, food and other industries.

In Lviv was rebuilt and established all city economy. Construction was developed throughout city and covered all the places where the postwar ruins remained.

At that time, the master plan for the city reconstruction had not yet been drawn up, the first master plan decisions were approved only in 1947. There was also no cartographic and planning material, new photos of the city territory, which complicated the work of architects.

Lack of such data explained by the absence of Geodetic production office under the Office of the Chief Architect. But in 1946 this office was opened and in the same year there were carried out surveying work in the city.

As is known from archival materials, the development of the scheme of first postwar master plan of the city was completed in 1948, but it has never been considered and approved by the government. This situation predetermined problems in the placement of industrial, residential and public facilities.

In order to establish and control the establishment of new Soviet trends in architecture, an appropriate personnel policy was carried out.

New leadership provided great value to political and educational work of creative collectives and citizens of the city. Systematically conducted lectures on topics which aimed at exploring new Soviet architecture, since it was implemented in practice.

Established by the Soviet authorities, the totalitarian system covered all spheres of life, including architecture. The declared socialist realism style becomes the only allowed form of art, which was in practice set strict limitations and regulatory requirements. In the postwar period, due to the lack of funds for cities reconstruction the policy of maximum industrialization, unification and cheapening of housing construction was carried out.

The author investigates the influence of these phenomena and processes on the general concept of residential development of Lviv in the postwar period.

Housing construction in the postwar period was reduced to construction of house-inserts in the historical environment and several complex ensemble buildings in Stalinist Empire style, as well as complexes of low-rise typical buildings for workers of new industrial enterprises.

This article describes the characteristics of buildings with average number of floors in the Stalinist Empire style.

Residential buildings of Stalinist Empire style can be divided into two types: elite nomenclature and ordinary housing. The first ones were built for party elite and managers of enterprises, others for employees of enterprises. Most Stalinist residential buildings of Lviv belong to the second type.

In general, residential buildings of this type are characterized by planning on the basis of typical sections (403-1, ordinary, corner and front sections), with the introduction of some changes caused by specific conditions.

As part of the Soviet ideology and strict economy in housing construction, usually, the issues of laying roads, sidewalks, landscaping of adjacent areas, design of internal courtyards facades and apartments interiors was remained unresolved. Lack or poor quality of building and finishing materials led to faulty design of the facades and simplification of their decorative elements.

Key words: residential buildings, Stalinist Empire style, Socialist realism, average number of floors, typical planning, city master plan.